

# Cumhuriyet nasıl ilan edildi?

## 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

**Bugün Türkiye'de "Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir." kuralını devlet yönetimine yerleştiren ve demokrasiyi taçlandıran cumhuriyetin ilanının 97. yıl dönümü. Peki, 29 Ekim'in önemi nedir? Cumhuriyet nasıl ilan edildi? 29 Ekim tarihi...**

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile Türk milletinin tarihinde yeni bir devrin kapıları açıldı ve "Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir" sözü, devlet yönetiminde en belirgin şekliyle yerini aldı.

24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanmış, yeni Türk devletinin bağımsızlığı kabul edilmişti.

### TRT Arşiv görüntüleriyle Cumhuriyet'in ilanına giden süreç

İkinci dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanmasından 2 ay sonra 13 Ekim 1923'te Ankara, Türkiye devletinin hükümet merkezi oldu. Artık mevcut rejimin isminin de bütün açıklığı ile konulması, yeni devletin başkanının seçilmesi gerekiyordu.

### Cumhuriyet'in ilanı ve Atatürk'ün ilk konuşması TBMM kayıtlarında

O güne kadar Devlet Başkanlığı görevi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı olarak Mustafa Kemal Paşa tarafından yürütülmüştü. Diğer taraftan bazı yabancı ülkeler de Lozan Antlaşması'nı onay için Türkiye'deki yeni devlet rejiminin daha açık şekilde belirlenmesini istiyordu.

### İstiklal yolundan İstikbal yoluna uzanan 97 yıl

Bu sırada, 27 Ekim 1923'te İcra Vekilleri Heyeti'nin istifası ve Meclis'in güvenini kazanacak bir kabine listesinin oluşturulamaması da bu soruna acil bir çözüm gerektirdi.

## MSB: Korkusuzca Mavi Vatan'da olmaktır Cumhuriyet

28 Ekim 1923 akşamına kadar hükümetin kurulamaması üzerine Mustafa Kemal Paşa, Çankaya Köşkü'nde arkadaşları için Latife Hanım'a bir sofraya hazırlattı.



[Fotoğraf: AA]

İsmet Paşa, Ali Fuat Paşa, Halit Paşa, Kemalettin Sami Bey'in de yer aldığı akşam yemeğinde yaşananları Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'ta şöyle anlattı:

*"Gece olmuştu... Çankaya'ya gitmek üzere Meclis binasından ayrılırken, koridorlarda beni beklemekte olan Kemalettin Sami ve Halit Paşa'lara rastladım. Ali Fuat Paşa, Ankara'dan hareket ederken bunların Ankara'ya geldiklerini o günkü gazetede 'Bir Uğurlama ve Bir Karşılama' başlığı altında okumuştum. Daha kendileriyle görüşmemiştim. Benimle konuşmak üzere geç vakte kadar orada beklediklerini anlayınca, akşam yemeğine gelmelerini, Milli Savunma Bakanı Kazım Paşa vasıtasıyla kendilerine bildirdim. İsmet Paşa ile Kazım Paşa'ya ve Fethi Bey'e de Çankaya'ya benimle birlikte gelmelerini söyledim.*

*Çankaya'ya gittiğim zaman orada, beni görmek üzere gelmiş bulunan Rize Milletvekili Fuat, Afyonkarahisar Milletvekili Ruşen Eşref Bey'lerle karşılaştım. Onları da yemeğe alıkoydum. Yemek sırasında 'Yarın Cumhuriyet ilan edeceğiz' dedim. Orada bulunan arkadaşlar, derhal düşünceme katıldılar. Yemeği bıraktık. O dakikadan itibaren, nasıl*

*hareket edileceği konusunda kısa bir program yaparak arkadaşları görevlendirdim. Yaptığım programın ve verdiğim talimatın uygulanışını göreceksiniz. Efendiler, görüyorsunuz ki Cumhuriyet ilanına karar vermek için Ankara'da bulunan bütün arkadaşlarımı davet ederek onlarla görüşüp tartışmaya asla lüzum ve ihtiyaç görmedim. Çünkü, onların da aslında ve tabii olarak benim gibi düşündüklerinden şüphe etmiyordum. Halbuki o sırada Ankara'da bulunmayan bazı kişiler, yetkileri olmadığı halde, kendilerine haber verilmeden, düşünce ve rızaları alınmadan Cumhuriyet'in ilan edilmiş olmasını bize güvenme ve bizden ayrılma sebebi saydılar."* Mustafa Kemal Paşa o gece İsmet Paşa ile 1921 Anayasası'nın bazı maddelerini değiştiren kanun tasarısını hazırladı. "Türkiye devletinin hükümet şekli cumhuriyettir." hükmünün yer aldığı tasarı üzerinde TBMM'de yapılan konuşmalardan sonra Cumhuriyet'in ilanı kabul edildi.



### **"Türkiye Cumhuriyeti mesut, başarılı ve muzaffer olacaktır"**

Böylece yeni devletin yönetim biçimi bütün açıklığı ile ismini almış oldu. Cumhuriyet'in ilanı ile "Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir" ilkesi de artık devlet yönetiminde en belirgin şekliyle yerini buldu.

Ardından cumhurbaşkanlığı seçimine geçildi. Yapılan gizli oylamada 158 milletvekilinin tamamının oyunu alan Gazi Mustafa Kemal Paşa, TBMM tarafından yeni Türk devletinin ilk cumhurbaşkanı seçildi. Bunun üzerine kürsüye gelen Mustafa Kemal Paşa, yaptığı konuşmasını, "Türkiye Cumhuriyeti mesut, başarılı ve muzaffer olacaktır." sözü ile bitirdi.

Böylece devletin adı ve rejimiyle ilgili tartışmalara son verilirken, Türk milletinin tarihinde yeni bir devir açıldı.

